

ZADRUGA

:: :: Glasilo „Zadružne Zveze v Celju“. :: ::

Občni zbor Zadružne Zveze v Celju.

Dne 20. junija 1912 se je vršil v mali dvorani »Narodnega doma« v Celju letošnji redni občni zbor Zadružne Zveze v Celju. Udeležba je bila zelo lepa, kajti zastopanih je bilo 68 zadrug po zastopnikih, 58 pa po pooblastilih. Dnevni red je obsegal sledeče točke:

1. Otvoritev občnega zbora.
2. Čitanje zapisnika zadnjega občnega zbora.
3. Splošno poročilo o l. 1911.
4. Poročilo o poslovanju načelstva.
5. Poročilo o računskem zaključku.
6. Poročilo o revizijskem poslovanju v l. 1911.
7. Poročilo o blagovnem oddelku.
8. Poročilo o organizatoričnem delovanju.
9. Poročilo o »Zadrugi«.
10. Poročilo nadzorstva.
11. Potrditev računskega zaključka.
12. Volitev načelstva in volitev nadzorstva.
13. Čitanje revizijskega poročila Splošne Zveze na Dunaju.
14. Določitev deležnih obresti za l. 1911.
15. Določitev letnih prispevkov.
16. Sprememba pravil.
17. Slučajnosti.

Ad. 1. Predsednik g. dr. Božič otvori občni zbor, konstatira sklepčnost in povdarja, da je bilo zborovanje pravilno sklicano. Iskreno pozdravi navzoče. Veselo je, da je udeležba na Zvezinih občnih zborih vedno tako lepa, kajti to je dokaz, da se članice zavedajo skupnosti, ki jih veže na Zvezo. Predsednik prebere nato došle pozdrave i. s.:

»Bili ste tako prijazni, da ste me povabili k svojemu občnemu zboru, ki se vrši jutri. Žalibog sem zadržan odzvati se Vašemu vabilu, ker se istočasno vrši tudi občni zbor zadružne zveze v Gradcu, katerej sem udeležbo že pred prejemom Vašega vabila obljubil. Upam, da Vas morem pri drugi priliki posetiti in želim Vašemu zborovanju najboljši uspeh.

Z zadružnim pozdravom. Störck.«

»Bratskoj zvezi pri današnjem sestanku želi najbolji uspeh na korist zadrugarstva

Zadružni Savez v Spljitu.«

»Žaleči, da ne možemo osobno biti zastupani na Vašem odličnom zboru, pozdravljamu Vašu današnjo zadružno manifestacijo i želimo Vašem zboru sijajen uspjeh.

Središnja zveza hrvatskih seljačkih zadruga u Zagrebu.«

»Žalimo, što ne možemo lično sudelovati. Želimo svako dobro i uspjeh.

Glavni savez srpskih zemljoradničkih zadruga u Beogradu.«

»Podepsaná Ústřední jednota českých hospodářských společenstev v království Českém v Praze děkuje uctivě za přátelské pozvání k valné hromadě Vašeho svazu konané dne 20. června a prosí za prominutí, že není jí možno valné hromady se účastniti, pronáší průběhu jednání valné hromady přání hojného zdaru.

S družstvením pozdravom.

Ústřední jednota českých hospodářských společenstev v království Českém.«

»Za lask. nám zaslané pozvání k Vaši valné hromadě dovolujeme si vzdáti upřimné díky a přejíce dálšímu Vašemu blahodárnému pusobení na poli družstvením mnoho zdaru poroučíme se Vám

s družstevním pozdravem.

Jednota českých hospodářských společenstev ve vévodství Slezském v Opavě.

Končno se g. predsednik spominja umrlega predsednika Zvezinega nadzorstva g. dr. Brenčiča, ki je to mesto zavzemal ves čas odkar obstoji Zveza. Bil je vedno vesten nadzornik. Grajal je, kar ni bilo prav, pa tudi marsikaj koristnega in upoštevjal vrednega nasvetoval. Časten mu spomin! (Zborovalci v ...)

2. Tajnik Stibler prečita zapisnik o zadnjem občnem zboru, ki se nespremenjen odobri.

Ad. 3. Predsednik dr. Božič predlaga, da se naj poročila o točkah 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 podajo po vrsti in potem skupno obravnavajo, ker bi bilo na ta način zborovanje dosti bolj enotno in pregledno. Se sprejme. Nato poda splošno poročilo za l. 1911.

Leto 1911 je bilo, kakor l. 1910 zelo kritično. Že iz zapisnika l. 1910 posnamete, da so se pojavile pri nas na Slovenskem in sploh v južnih deželah Avstrije razne prikazni, ki so neugodno vplivale na razvoj slovenskega združništva. Te prikazni so bile slaba letina in hujskanje od nasprotne strani. Ti vzroki delovali so tudi v l. 1911. Agitacija, katera se omenja v zadnjem zapisniku, se je nadaljevala tudi v l. 1911, toda ne v toliki meri. Neugodno sta vplivala na naše združništvo tudi poloma v Celovcu in Ljubljani. Najbolj pa je poostrila krizo nezaupnost zadrug napram Zvezi. Zadruga, ki razpolagajo čez velike svote, silile so nas, da smo jim morali izplačevati njihove naložbe, dasiravno denarja niso rabile in dasiravno bi bile lahko vzdignile od drugih zavodov, kjer so imele še naložbe. Storie pa so to le zato, ker se je vedno govorilo, da bo »Zveza« morala likvidirati in so tem govoricam bolj verjele, kakor pa »Zvezi« sami. Med zunanje vzroke spada končno tudi nelikvidnost zadrug. Pod starim načelstvom se nikdar ni gledalo na to, da bi bile zadruga likvidne. Prakticiralo se je prejšnje čase vedno tako, da so se dajala velika in dolgodobna posojila. Ko je naenkrat nastalo pomanjkanje denarja, ko so vlagatelji potrebovali denar, jim ga zadruga niso mogle dati in posledica tega je bila, da so zgubili vlagatelji zaupanje v zadruga. Ta proces še ni končan, toda če se tako naprej dela, kakor smo pričeli, potem lahko upamo, da bo v kratkem času postalo naše združništvo v tem oziru popolnoma dobro.

Razen teh zunanjih je bilo tudi nekaj notranjih vzrokov, kateri so zelo otežkočili delo načelstva. Naj navedem tukaj predvsem koroške članice, ki so vsled hujskanja odpovedale vse svoje naložbe. Morali smo jim izplačati vloge in deleže. Kljub dragim kreditom pri bankah smo morali pri teh potom reeskompta najeti posojila, da nam je bilo mogoče odpovedane vloge izplačati. Zato je pa bilo tudi stanje reeskompta za l. 1910 nenavadno visoko. Znašalo je 623.401'70. Nabava tega kredita je bila zvezana z brezprimerno velikimi stroški in z velikim trdom. Toda prišlo je še hujshe. Ko sta Ljubljanska kreditna in Živnostenska banka uvidele, da smo prišli v zadrego, sta nam ves kredit, ki je znašal

nad 250.000 K naenkrat odpovedali in to ravno v času, ko je bila kriza najhujša.

Iz tega razvidite, da je bilo treba načelstvu v prvi vrsti gledati na to, da dobi zadostna sredstva za izplačevanje odpovedanih vlog skupaj. Lani smo imeli K 11,326.579'20 celokupnega prometa. Izplačati smo morali lansko leto ogromne svote. Mnogo dela nam je povzročila tudi Glavna posojilnica v Ljubljani. Ta posojilnica se nahaja, kakor znano, v konkurzu. Udeleženi smo tam vsled kreditov, ki so se dajali pod starim načelstvom, za 300.000 K. Takratno načelstvo se pri dajanju teh kreditov ni zadostno informiralo, je-li denar dosti varno naložen ali ne. Ko smo pozneje mi prevzeli načelstvo, je bila naša prva skrb, da to naložbo realiziramo, a posrečilo se nam je komaj, da smo se za polovico naloženega zneska intabulirali na dunajske hiše. Pri tej priliki moram posebno omeniti kot nekaj novega to, da so se hoteli nekateri združniki Glavne rešiti članstva pri tej posojilnici, vendar pa je sodišče v najvišjih inštancah članstvo potrdilo. Izterjavanje pri Glavni gre le počasi naprej. To pa radi tega, ker se je pri Glavni storila ta velika napaka, da se je na nepremičnine preveč investiralo. Špekulacijski duh je vladal v posojilnicah. Še-le ta kriza nas je poučila, da se morajo posojilnice vzdržati vsakih špekulacij, ako si hočejo zagotoviti obstoj. Na ta način je Glavna zabila v vodne sile 1 milijon kron, nadalje ogromne zneske v posestva pri Gradcu in s posojili raznim posestnikom. Dasiravno traja konkurz že poldrugo leto, vendar se še ni izterjalo niti pol milijona kron. V splošnem pa položaj ni tako obupen.

Dela nam je dala pa tudi Posojilnica v Šoštanju. Ta je prišla tudi le vsled špekulacij v zadrego. Hotelo se je I. Vošnjakovo tovarno spraviti v obrat in se je posojevalo temu velike svote brez kakega sklepa načelstva. Kakor Glavna, tako je tudi ta posojilnica zabila ves svoj mobilni denar v nepremičnine, kar se je ob času najhujše krize posebno občutilo. O zadevi sledi še posebno poročilo. Splošno je naš položaj dober. Seveda bo še mnogo dela, predno se popolnoma okrepimo. Veliko pozornosti smo posvetili tudi revizijam. Ker so v tej kritični dobi funkcionarji mnogih posojilnic popolnoma obupali vsled nevdržljivih razmer, ki so zavladae v posojilnicah, je trebalo pošiljati revizorje na vse strani, da so z nasveti in dejanski napravili red v posojilnicah ter vplivali pomirjevalno na vodstvo in združnike.

Nadalje je skušalo načelstvo tudi v blagovnem prometu nekaj storiti.

Poročilo o poslovanju načelstva poda predsednik dr. Božič. Povdarja, da so izredne razmere zahtevale tudi izredno mnogo dela od strani načelstva in vobče vseh Zvezinih organov. Nešteto zadev je bilo treba prerešetati, mnogo potov v kreditnih in drugih zadevah je bilo treba opraviti. Načelstvo je z vnemo delalo, ako je le videlo, da najde pri članicah zadosti podpore. Ožje načelstvo je bilo sklicano k sejam v celem letu 27 krat, plenarne načelstvene seje so bile 4, skupnih sej načelstva in nadzorstva se je vršilo 5, skupaj torej 36 sej.

Računski zaključek se tiskan predloži občnemu zboru. Posebej se opozori na to, da so se režijski stroški kljub obsežnejšemu delovanju v letu 1911 znižali napram leta 1910, nadalje, da je bilo stanje reeskompta dne 1. januarja 1911 623.401 K 70 v, koncem leta pa 314'500 K — v.

Izvršili so se vsi potrebni odpisi, kar je razvidno iz računa zgube in dobička. Bilanca izkazuje sledeča

a k t i v a :

	K	v	K	v
Aktivni tekoči računi			2,129.943	79
C. kr. poštna hranilnica			432	93
Naložen denar			4.272	—
Vrednostni papirji (renta)			946	—
Inventar po odpisu 5%			4.880	—
Hiša v Šoštanju			34.724	50
Prehodni zneski (nevzd. subv.)			1.000	—
Predplač. obresti reeskompta	3.372	26		
Predplačane obresti vknjiženega dolga	147	40	3.519	66
Terjatev na blagu in vrednost zaloge tiskovin			1.584	70
Gotovina 31. decembra 1911			7.056	54
			2,188.360	12

p a s i v a :

	K		v	
Deleži			110.040	—
Obresti deležev			3.472	90
Vloge v tekočem računu . . .	1,569.500	53		
Vloge na hranilne knjižice . .	112.415	58	1,681.916	11
Reeskompt			314.500	—
Vknjižen dolg na hiši v Šoštanjju			12.405	78
Zaostale obresti dolga na hiši v Šoštanjju			18	15
Rezervni zaklad			64.521	15
Čisti dobiček			1.486	03
			1,188.360	12

Nato poda tajnik **Stibler poročilo o revizijskem poslovanju** v letu 1911.

V letu 1911 se je izvršila revizija v 78 zadrugah ter se je porabilo za to 156 dni, med tem ko se je v l. 1910 izvršila revizija v 60 zadrugah v 92 dneh. Kakor se je zadnja leta na vseh občnih zborih povdarjalo, stremi »Zveza« za tem, da se izpopolni revizijsko poslovanje v smislu zahteve po vsakoletni in nenapovedani reviziji. V l. 1911 so bile skoraj vse revizije nenapovedane. Zadruga same so mogle občutiti, da se zadnje revizije temeljito razlikujejo od revizij prejšnjih let. Tuintam so se stroge odredbe revizorjeve in »Zvezine« morebiti občutile kot strogost. Bodi danes povedano: Revizor prihaja in mora prihajati v zadruga le kot prijatelj, kot učitelj in ne kot policaj. Njegova dolžnost je, da poučuje in s poučevanjem odpravlja nedostatke. Kjer pa so nedostatki tako veliki, da mirna beseda ne zaleže več, tam je revizorjeva dolžnost, da stavi strožje zahteve; vse to le v interesu revidirane zadruga. Kolikor se je vršilo zadružnih kongresov po celem svetu, povsod se je povdarjalo, da je temeljita strokovna revizija najboljša pospeševalno sredstvo za razvoj zadružništva. To splošno spoznanje se mora udomačiti tudi pri nas in naj se ne smatra v nobeni zadrugi revizorja za zlo.

Ako preidemo popolnoma k enoletni in nenapovedani reviziji, je samoobsebi umljivo, da bo to spojeno z večjimi izdatki, kakor jih je poznala prejšnja napovedana in navadno zelo kratka

revizija. Toda teh povišanih izdatkov za revizije se ne smemo ustrašiti. Za revizije izdan denar ni zavržen, temveč je menda izmed vseh režij najbolj plodonosno naložen.

Sledi tajnikovo poročilo o **blagovnem oddelku.**

Leta 1909 in 1910 je dobila »Zveza« razmeroma visoko državno podporo v znesku po K 15.000 letno. To pa le raditega, ker se je takrat vedno obljubovalo, da bo »Zveza« začela sistematično z blagovnim prometom. Ker svoje obljube ni izpolnila, je ministrstvo dovolilo za l. 1911 podporo le v znesku po K 10.000 in je glasom poročila, ki smo ga prejeli od g. predsednika Splošne zveze na Dunaju, utemeljevalo znižanje ravno z dejstvom, da »Zveza« še nima svojega blagovnega oddelka. »Zveza« trpi vsled tega znižanja subvencije škodo, trpi pa škodo tudi raditega, ker ji odpade dobiček, ki je z blagovno kupčijo, ako je pametno urejena, gotovo spojen. Zvezino vodstvo se je torej začelo resneje baviti z ureditvijo blagovnega oddelka.

Predvsem je »Zveza« sama prevzela založbo vseh tiskovin, vseh poslovnih knjig in potrebnih, ki jih rabijo zadruge, osobito posojilnice v svojem poslovanju. Te tiskovine je založila na lastni riziko. Nadalje je sklenila pogodbo z neko dunajsko tvrdko za blagajne in železne omare. Tozadevne kupčije posreduje v korist svojim članicam. Pogodba, ki se je sklenila, nudi članicam velik popust, kakoršnega ne prejmejo, ako naročijo blagajno direktno ali pa po potniku. Zato je v interesu članic, da se pri takih naročilih obrnejo vedno na »Zvezo«. »Zveza« je deležna tudi pogodbe, ki jo je državna združna organizacija sklenila s tvrdkami za umetna gnojila. Pogodba je tako ugodna, da članice ne morejo nikjer drugod dobiti istega blaga tako ceno, kakor potem »Zveze« zato je v interesu članic, da se tudi pri naročanju umetnih gnojil obrnejo le na »Zvezo«. Končno se peča vodstvo s tem, da ustanovi v Celju zalogo kmetijskih strojev i. s. tako, da bodo tovarne na lastni riziko postavile stroje v to zalogo, »Zveza« pa bo te stroje proti primernemu popustu, katerega bo s članicami delila, razpečavala. Posredovanje pri blagajnah, pri umetnih gnojilih in pri strojih bo se vršilo torej brez posebnega rizika »Zveze«.

Razposlali smo že mnogo, okrožnic, s katerimi smo članice opozarjali na to poslovanje, toda članice se tem okrožnicam ne odzovejo v tisti meri, kakor bi bilo želeli. Kje tiči vzrok, nam ni jasno. Ne bo torej kazalo družega, kakor da priredimo letos na jesen par okrožnih združnih zborovanj, kjer bomo članice poučevali, kako naj pri svojih združnikih zbirajo naročila in

kakšne prednosti uživajo, ako ta naročila izvrše potem potom »Zveze«. Bodi omenjeno, da je tako blagovno poslovanje skoraj pri vseh avstrijskih zadružnih zvezah močno razvito in imajo od tega zveze in zvezine članice redno lep dobiček. Razume se, da je treba previdno postopati ter si natančno ogledati tozadevno poslovanje drugih Zvez. Poljedelsko ministrstvo nam je lani dovolilo 1000 K za tako poučno potovanje. Isto potovanje je izvršil član načelstva g. ravnatelj Smertnik in tajnik Miloš Stibler. Oba sta se prepričala pri čeških in nemških zvezah, ki sta jih obiskala, da je za nas na tem polju še odprt velik delokrog.

Nadalje poroča tajnik **Stibler o organizatoričnem delovanju** v letu 1911 sledeče:

V letu 1911 se od Zvezine strani novih zadrug ni ustanavljalo, temveč se je delovalo le na to, da se izpopolni notranja ureditev že obstoječih zadrug. V to svrhu so služile predvsem revizije. Tudi izven revizij se je pridno obiskovalo zadruge. Vršila sta se tudi dva zadružna poučna shoda i. s. v Celju in Mariboru, ki sta bila zelo dobro obiskana.

Predvsem je veljalo delo posojilnicam i. s. izboljšanju v kreditnem poslovanju. Zahtevala se je pri posojilnicah knjigovodstvena ločitev osebnih in hipotekarnih kreditov, delovalo se je na to, da se odpravijo dolgodobna posojila, osobito, ako niso vknjižena. Vknjižena posojila se morajo odplačevati v obrokih. Zveza je založila nova dolžna pisma, ker se je v mnogih slučajih izkazalo, da so stara dolžna pisma skrajno pomanjkljiva, kar je nekaterim posojilnicam povzročilo celo škodo. Založila pa je Zveza tudi nove poslovne knjige, osobito take za posojila. Delovalo se je povsod na zvišanje deležne glavnice. Gledalo se je na to, da načelstvo in nadzorstvo vrši svoje naloge. Kratkoinmalo, vsaka prilika se je porabila, da se dajejo nasveti, da se odpravljajo nedostatki, na katere smo bili opozorjeni v zadnji kritični dobi.«

O sanacijski akciji za Šoštanj poda obširno poročilo. Omeni, da se je doslej za sanacijo nabralo 70.000 K ter nadaljuje sledeče:

»Zadnje leto pa se je porabilo tudi v to, da se izpopolni poslovanje v Zvezi sami. Slučaj Glavne je mnogo škodoval in kratkovidneži so se dali preplašiti. Življenje zadnje leto je bilo tako, da so Zvezo podpirale najbolj male posojilnice, velike pa so se skušale, kjer je le bilo mogoče, odtegovati in ji škodovati na ta način, da so Zvezi denarje odtegovale ter jih nalagale drugam. To delo je kratkovidno in nezadružno. Tudi če bi Zveza

niti vinarja ne dobila od Glavne, kar je popolnoma izključeno, bi ji radi tega ne bilo treba iti v konkurz, ako ji ostanejo vse članice zveste. In v interesu članic je, da bi tudi za ta najhujši slučaj, za slučaj popolne zgube pri Glavni Zvezo držale. Neprevidno je torej denar odtegovati Zvezi, temveč pravilno je, ji dajati vedno večja denarna sredstva na razpolago. Danes imajo Zvezine članice nad 4.000.000 K denarja naloženega pri tujih zavodih in v vrednostnih papirjih. Kaj je posledica? 1. Zveza mora plačevati $6\frac{1}{2}$ do $7\frac{1}{2}$ za izposojila pri bankah ter ima že pri tem na leto več tisoč zgube. 2. Zveza ne more dovoljevati nobenega posojila, vsled česar vse naše male članice po deželi in ž njimi vred tisoči in tisoči kmetovalcev hudo trpe. Naše članice same dajejo denar na razpolago popolnoma tujim krogom, naši lastni krogi pri tem trpe. Če bodo te članice prišle v položaj, da si bodo morale iskati istotako pomoči, potem pa se bodo zelo, zelo čudile, da od svoje Zveze ne morejo pomoči dobiti. 3. Ako bi imela Zveza tiste 4.000.000 K na razpolago ali vsaj polovico tistega denarja, bi se tudi v zadnjem najhujšem času mogla vzdržati v popolni likvidnosti in bi zaslužek pri tem denarju umevno pomnoževal njen dobiček. Potrebno je torej, da se dela z vsemi silami na točnejšo centralizacijo vseh odvišnih denarjev.

Po nekod se je mislilo, da je ravno sedaj najbolj neobhodno potrebno misliti na ustanovitev kake nove denarne centrale. Vsak zadrugar ve, da ne gre dobro, ako je pod eno streho združenih toliko poslov, kakor pri naših zadružnih zvezah. Ampak ravno sedaj misliti na ustanovitev posebne denarne centrale, ko je Zveza v nekem prehodnem štadiju, je čisto napačno. Sedaj moramo par let počakati. Potem bomo zopet imeli prilike dovolj, da mislimo na nove načrte in na nove centrale. Za sedaj pa delajmo na to, da se Zveza utrdi v sedanji obliki. Treba bi bilo še povišati deležni kapital, kljub temu, da je ravno pri naši Zvezi izmed vseh avstrijskih zvez deležni kapital razmeroma najmočnejši. Ker bo posojilnice z ozirom na jamstvo, ki je spojeno z deleži, pač težko pridobiti za vlaganje novih deležev, bi se moralo najti drugo pot. In tu bi bilo menda najprimernejše, da vsaka posojilnica naloži pri Zvezi primeren znesek kot stalno hranilno vlogo. Dobilo bi se na ta način mogoče par stotisoč kron stalnega denarja skupaj, s čemer bi Zvezino poslovanje dobilo močno podlago. Ako vzamemo sedanje stanje deležev po 110.000 K in rezerve okroglo 70.000 K, je torej lastnega premoženja okroglo 180.000 K. In če bi k temu pridobili še okroglo 300.000 K stalnih hranilnih

vlog, bi to pomenilo za Zvezo stalnega premoženja blizu pol milijona kron in bi potemtakem razmerje med stalnim in nestalnim premoženjem postalo prav ugodno. Zveza bo morala storiti nekaj za okrepitve svojih stalnih sredstev in mislim, da bo nasvetovana pot pri tem najboljša.

Mnogokaj koristnega bi se dalo ukreniti z delom in znanjem, ali enega ni mogoče zorganizirati i. s. — našim zadrugarjem več čuta za skupnost. Naj Vas še enkrat opozorim: neprecenljivo škodo povzročate narodu, ako se nočete držati tistih pravil, na katerih temelji vsa moč tujih narodnih združnih organizacij, temveč hočete natančno vedeti, da ste najmočnejši tedaj, ako vlečete vsak na svojo stran. Ponovim naj: če Vam ni do tega, da se z ljubeznijo oklenete pravega združnega dela, potem je brezdvomno, da po tej Vaši dosedanji poti ne boste prišli do uspehov in bog varuj, da bi Vam bila dana prilika dokazati nevzdržljivost Vaše poti. Nikakor ne velja to za vse. Večina je dobra. Ampak v tako mali organizaciji, kakor so naše slovenske, tudi mala manjšina lahko povzroči ogromno škodo, več kakor je moremo prenesti. — Krenimo torej vsi na drugo pot, tako, da prihodnje leto ne bo več treba grajle!

Tajnik Stibler poda poročilo o »Zadrugi«.

Glasom računskega zaključka, ki ga imate v roki, so bili prejemki za »Zadrugo« v l. 1911 K 1535'18, izdatki pa K 2829'33. Izdatki obstoje v tisku, poštninah in honorarjih za zunanje sotrudnike. Uredništvo in sodelovanje uradništva ni bilo posebe honorirano. List kaže v tem letu torej zgube K 1294'15. Pri površni sodbi bi ta številka zahtevala, da se list opusti. Upoštevati pa je pri tem, da odpade en del državne podpore ravno za vzdrževanje lista. Na opustitev lista torej ne bo kazalo misliti. To tem manj, ker smo si lahko v svesti, da bi to pomenilo veliko škodo in veliko nazadovanje. Časopis, ki tvori nekako duševno vez med nami, je neobhodno potreben. Želeti je le, da bi se list, ki je gotovo eden najboljših na Avstrijskem, zunaj pri zadrugah tudi čital. Misliti je nadalje tudi na to, kako bi se zguba znižala. »Zveza« pošilja vsem članicam »Zadrugo« brezplačno. Kazalo bi menda, da se ta za posamezne zadruge malenkosten izdatek članicam zaračuni. Za posamezne zadruge je to 3 K, za »Zvezo« pa vendar pomeni celotno približno 400 K. S tem bi se zguba znatno znižala. Na drugi strani pa je dolžnost članic, da pomagajo list razširiti med ljudstvo. Zadnji dve leti so se razposlale koncem leta na članice okrožnice, kjer se jih poziva,

da naročijo list za vse člane načelstva in nadzorstva ter za vse razumnejše zadrugnike. Kakor vedno, tako se je tudi tukaj pokazalo največ zanimanja pri kmečkih posojilnicah. Kakih 30 zadrug je, ki so naročile »Zadrugo« za vse člane načelstva in nadzorstva ter za precejšnje število zadrugnikov. Tržke in mestne članice pa so z malimi častnimi izjemami, kakor Gornjigrad, Žužemberk, »Lastni dom« v Celju, Tržaška posojilnica in hranilnica in druge, menda mnenja, da ne rabijo več zadrugnega pouka. Če bi vse članice storile svojo dolžnost za razširjenje zadrugnega tiska, bi list ne bil več pasiven in bi se v to dovoljena državna subvencija lahko porabila na drug način.

Na predlog g. ravnatelja Ulčakarja se preide pred potrditvijo računskega zaključka k 15. točki dnevnega reda in prečita tajnik Stibler obširno poročilo Splošne zveze na Dunaju o reviziji, katero sta izvršila revizorja Splošne zveze gg. dr. Neudörfer in Řiha času od 30. januarja do 5. februarja in od 16. do 29. maja 1911. Poročilo je zelo natančno. Obsega na velikih polah 38 strani. Občni zbor je to poročilo z zadovoljstvom vzel na znanje.

Za nadzorstvo poroča g. dr. Milan Gorišek. Povdarja, da so se vršile v letu 1911 4 nadzorstvene seje in 5 skupnih sej načelstva in nadzorstva. Razun tega je rajni predsednik nadzorstva, g. dr. Brenčič sam večkrat nenadoma obiskal Zvezo in pregledal poslovanje v njej. Nadzorstvo je imelo torej prilike dovolj, se prepričati, da je poslovanje v redu in odgovarja zakonitim in predpisom pravil ter poslovnega reda. Kar se tiče računskega zaključka za l. 1911, opozarja na tozadevno poročilo revizorja Splošne zveze na Dunaju, g. Řihe, ki je v času od 12. do 20. svečana 1912 zadnji računski raključek natančno pregledal ter sestavil poročilo, ki ga poročevalec občnemu zboru prečita. V poročilu se konstatira, da je računski zaključek za l. 1911 pravilen, nadalje, da je Zadrugna Zveza z veliko marljivostjo izpolnila vse nasvete, ki jih je podala Splošna Zveza v revizijskem poročilu l. 1911, in da načelstvo in nadzorstvo v vsakem oziru izpolnjujeta dolžnosti, naložene jima po pravilih.

Nato se sklene, da se računski zaključek za l. 1911 odobri, da se načelstvu in nadzorstvu poda absolutorij, da se deleži za l. 1911 ne obrestujejo, čisti dobiček v znesku po K 1486'03 pa da se pripiše posebnemu rezervnemu zakladu.

Volitve načelstva in nadzorstva se vrše v smislu pravil po listkih. Oddanih je bilo 4894 glasov ter so bili izvoljeni v načelstvo sledeči gg.:

dr. Božič Anton, odv. v Celju kot predsednik,
 dr. Vekoslav Kukovec, odv. v Celju kot I. podpredsednik,
 profesor Josip Kožuh v Celju kot II podpredsednik,
 kot člani načelstva pa:

dr. Ernest Kalan, odv. kand. v Celju,
 Ludvik Plavšak, veleposestnik, Št. Jur ob Taboru,
 Anton Mirnik, c. kr. poštni nadofic., Celje,
 Franc Roblek, veleposestnik, Žalec,
 Jože Smertnik, ravnatelj Posojilnice v Celju,
 Josip Ulčakar, ravnatelj Posojilnice v Trstu.

V nadzorstvo so bili izvoljeni sledeči gg.:

dr. Juro Hrašovec, odv. v Celju kot predsednik,
 Josip Širca, veleposestnik in župan, Žalec, podpredsednik,

kot člani nadzorstva pa:

Jože Drogenik, posestnik in trgovec, Št. Jur ob j. ž.,
 Simon Wut, c. kr. davčni uprav. v pokoju, Celje,
 dr. Milan Gorišek, odv., Št. Lenart v Slov. Goricah,
 Franjo Pirkmajer, nadučitelj, Fram,
 dr. Ljudevit Stiker, odvetnik, Brežice.

Pri 15. točki dnevnega reda povdarja predvsem g. ravnatelj Smertnik, da je treba določiti za l. 1911 prispevke nekoliko višje, ker se je za isto leto priznala subvencija le v znesku po 10.000 K, in ne kakor zadnje leto, po 15.000 K. Stroški so proračunani na 38.000 K. V pokritje služi državna subvencija po 10.000 K, dobitek denarne centrale po 10.000 K, neobrestovanje deležev 6000 K, ostalih 12.000 K pa se bo moralo pokriti z doneski. Predlaga, da se določijo doneski, ki se računijo po stanju aktiv v bilanci sledeče: za zneske do 50.000 K se letni prispevek sploh ne računi, ako ima dotična članica delež po 1000 K. Za nadaljne zneske pa velja tista mera, kakor l. 1910 manjše 25%. Najvišja mera za prispevke je 750 K. To velja za posojilnice. Za nederne zadruga pa naj določi načelstvo prispevke po presoji finančnih moči dotične zadruga. Ta sklep se stori soglasno.

Točka 16 dnevnega reda odpade.

Pri slučajnostih opozarja predvsem tajnik Stibler na važnost kontrole davčnih predpisov. Poziva, da se naj vpošljejo davčni predpisi vedno Zvezi v pregled. Lansko leto se je v mnogih slučajih z uspehom rekuriralo proti previsokim predpisom. Nadalje poziva članice, da naročajo vse tiskovine pri Zvezi in se poprimajo tudi blagovnega prometa, osobito skupnega naročanja umetnih gnojil, krmil in kmetijskih strojev. Dr. Božič povdarja, da je v

interesu članic, da naročajo vse pisarniške potrebščine pri Zvezi. Posebno kar se tiče knjig, želi Zveza, da se vse članice poslužijo enakih tiskovin, ker to olajšuje Zvezinim revizorjem delo. Glede dolžnih pisem opozarja, da se je ravno v zadnji krizi pokazalo, kako pomanjkljiva so stara dolžna pisma posebno pri rajfajzenovkah. Zveza je sedaj založila vzorna dolžna pisma za rajfajzenovke in šulce-deličevke. Vse posojilnice, ki teh še nimajo, naj si jih nemudoma naroče.

G. ravnatelj Ulčakar v lepem stvarnem govoru ostro kritizira nezaupnost članic do Zveze, ki je veliko pripomogla h kritičnemu položaju, v katerem se je Zveza nahajala v pretečenem letu. Članice niti malo niso pomislile, kake posledice bi imel eventualen polom Zveze. Nad polovico revnejših članic bi bilo uničenih, pa tudi za največje posojilnice bi bil polom hud udarec. In tisoči in tisoči malih ljudi bi trpeli. Nad 4 milijone kron imajo članice danes naloženega denarja pri drugih zavodih. Članice so lahko prepričane, da bi Zveza vsako naročilo na denar točno izvršila, ako bi ji članice zaupale ves preostali denar. Neutemeljeno odteganje denarja pa spravi v zadrego tudi največje zavode na svetu. Jasno je, če bi imel kak zavod stomiljonov denarja in planejo vlagatelji naenkrat na njega, pa mu vzamejo polovico ali še več, da se ga ravno tako uniči in če bi imel pri tem milijone in milijone rezerv. Toda ne samo, da so zadruga nalagale svoje odvišne denarje pri drugih zavodih, v svoji kratkovidnosti so Zvezi celo grozile s tožbo, ko jim naenkrat ni mogla izplačati velikih svot. Kam so pa nalagale članice svoj denar? V veliki večini so ga nalagale v banke i. s. v take banke, ki javno nastopajo proti Zvezi in njenim članicam, v banke, ki delajo na pogin zadržništva. Ako se zadruga ne bodo pravočasno postavile proti tem bankam, bo kmalu spet prišel čas, ko bodo banke diktirale ubogemu ljudstvu obrestno mero po 8⁰/₀ in še več. Saj se že danes pri bankah spod 7⁰/₀ težko dobi posojilo in zakaj? Zato ker vedo, da se posojilnice še ne zavedajo svojih dolžnosti do svoje lastne zvezine organizacije, ki je, ako so ji članice zveste, edina v stanu uspešno braniti koristi malih ljudi proti bankam. Zakaj pa ne zaupate Zvezi denarja? Zato ker je imobilna. In zakaj je imobilna? Zato, ker ji denarja ne daste. Dajte ji denar na razpolago, pa bo v istem trenutku postala mobilna. Če pa že morate nalagati v banke, pa nalagajte v tiste banke, ki nam niso nasprotni in ki nam tudi v času najhujše krize niso odtegnile svoje pomoči. (Opomba ured. Kulantno se je vedla napram Za-

družni Zvezi v Celju v času najhujše krize le Osrednja banka čeških hranilnic v Trstu). Pozivam Vas torej gg., da poverite Zvezi spet svoje zaupanje. Mi se z lahkoto rešimo krize. Jaz sem o tem trdno prepričan. Dajte Zvezi vsaj en milijon na razpolago in zopet bo tako močna, da se ji ni treba ustrašiti niti najhujšega nasprotnika. (Veliko odobravanje).

G. dr. Gorišek opozarja na okrožnico, ki jo je ljubljanska kreditna banka razposlala na nekatere članice. V tej okrožnici se banka uvodoma bavi s tem, kolikim posojilnicam je že pomagala iz zadrege (bučen smeh)! Ostala vsebina pa kar mirgoli brezprimernih napadov na Zvezo. Torej ko so nas nasprotni časopisi pustili pri miru, ko so ponehala hujskanja, se naenkrat ta banka čuti poklicano sejati znova nezaupanje med članice. (Opomba ured. To je tista banka, ki je s svojima posestrimama, Živnostensko in Prumyslovo banko odpovedala v času najhujše krize Zvezi naenkrat kredita 300.000 K). Nadalje govornik opozarja, da so dolžna pisma, ki jih je založila Zveza, jako dobra. G. Venturini (Dolina pri Trstu) prosi, da bi bila Zveza pri izterjavanju kreditov bolj popustljiva napram posojilnicam, ker je sedaj ravno najbolj huda za denar. Isto željo izraža tudi gosp. Sfiligoj (Marija Snežna). Kmetje nimajo kaj prodati, vloge so zelo majhne, pritiska pa se na posojilnice od vseh strani. Tajnik Stibler opozarja, da bi s takimi prošnjami danes lahko nastopile tudi druge posojilnice, toda slišali ste, kako težko stališče ima načelstvo, ker vlagatelji rabijo denar. Naša skrb mora biti, da jim ugodimo in če ne prejmemo novih vlog, moramo izterjavati kredite. Apelira pa tudi on na vse tiste članice, ki imajo odvišne denarje, da si vzamejo k srcu prošnje zadolženih posojilnic. Ako se pritiska na posojilnice, ne trpi posojilnica kot taka, temveč njeni člani-dolžniki. kajti posojilnica je istotako navezana na izterjavanje posojil. Naše združno delo bo popolno in uspešno le tedaj, če se bomo tudi v takih položajih zavedali svoje dolžnosti, da moramo stati eden za vse, vsi za enega in storiti za organizacijo vse, kar je v naših močeh. Le tedaj more organizacija svoje naloge uspešno vršiti. Ravno v tem smislu se izjavlja tudi g. predsednik dr. Božič. Povdarja, da smo se v zadnjem letu več učili, kakor poprej v 10. letih. Potrebno je, da zadrugarji te skušnje v bodoče upoštevajo. Obstoj Zveze je sedaj zasiguran. Zaupanje naj se povrne in potem se bomo kmalu otrsli na vseh koncih in krajih pijavk, ki skušajo uničiti združništvo. Za sedaj pa velja, da naj se zaupanje povrne in tedaj bo Zveza s strogim

izterjavanjem ponehala. G. dr. Kukovec dokazuje v daljšem govoru, da se naj člantce zavedajo, da jim od Zveze zaupan denar ni prepuščen za večne čase. O tem se je v zadnjem času mnogo govorilo in pisalo. Članicam se priporoča, da si v bodoče svoje poslovanje uredi po tem nauku, kajti tudi Zveza nima vlog za večne čase in ne more zabraniti svojim vlagateljicam, da bi naloženega denarja ne vzdignile, kadar smatrajo to za potrebno. Opozarja, da si mora Zveza še vedno pomagati z reeskomptom, ki je silno drag in močno upliva na Zvezin dobiček. K tej točki se oglasi še enkrat g. Sfiligoj in g. dr. Gorišek, nakar se g. predsednik navzočim zahvali za udeležbo in za stvarne razprave ter zaključí občni zbor.

Pregled o kmetijskem združništvu po celem svetu.

O priliki mednarodnega združnega kongresa, ki se je vršil v Baden-Badenu dne 21. in 22. maja t. l., je izdala mednarodna zveza kmetijskih združnih organizacij statistiko o stanju kmetijskega združništva po celem svetu. Ta statistika spopolnjena s podatki mednarodnega kmetijskega zavoda, sicer ni popolna, deloma zato, ker ni bilo od vseh držav dobiti zanesljivih podatkov, deloma pa zato, ker ni pojem »kmetijska zadruga« po celem svetu v gospodarskem in pravnem oziru popolnoma enoten. Vendar pa nudi nedvomno mogočno sliko o velikanskem razvoju in pomenu, katerega si je priborila ideja kmetijskega združništva v vseh kulturnih državah. Ker še ni dolgo tega, kar smo priobčili v našem listu obširno in natančno statistiko kmetijskega združništva v **Avstriji** in smo predočili v številkah tudi njega zgodovinski razvoj, zato izpustimo sedaj ta material. Ista velja za **Hrvaško**.

Na **Ogrskem** je bilo dne 1. januarja 1912 skupno 5000 kmetijskih zadrug, komaj tretjino toliko ko v Avstriji. To število se deli na 2509 kreditnih zadrug, 1588 konzumnih zadrug, 605 mlekarških zadrug in 304 združne zavarovalnice za živino. Te zadruge so večinoma združene v deželni centralni kreditni zadrugi v Budimpešti, katera je združna zveza, centralna posredovalnica denarja in revizijska oblast obenem. Ima pa v svojem delokrogu tudi razprodajo zemljišč in naseljevanie srednjih in malih kmetov. Konzumna društva niso v tej zvezi, temveč imajo

lastno centralo v »Hangyji«, velenakupovalni zadrugi zveze madžarskih kmetovalcev, in v centralni zvezi krščanskih konzumnih društev. Večjo zadržno vnovčevalnico kmetijskih pridelkov so si ustvarili madžarski srednji in veliki posestniki v »zadrugi ogrskih kmetovalcev« v Budimpešti. Ta zadruga pa ni le skupna vnovčevalnica, temveč posreduje obenem nakup kmetijskih potrebščin. O nemadžarskem zadružništvu in njega razvoju na Ogrskem to poročilo žal ničesar posebej ne pove. Očividno je pridruženo centralnim madžarskim organizacijam. Poleg mlekarških zadrug se je ustanovilo na Ogrskem tudi že nekaj kletarskih in skladiščnih zadrug za žito.

V **Nemčiji** je bilo dne 1. maja 1912 v celem 25.918 zadrug, združenih v 41 zadružnih zvezah. Navedeno število vseh zadrug se razdeli v 18.680 hranilnic in posojilnic, 2367 nakupovalnih in prodajalnih zadrug, 3460 mlekarških zadrug in 3313 zadrug, delujočih v ostalih panogah kmetijskega in obrtniškega gospodarstva. Večina provincijalnih zadružnih zvez je pa združenih v državni zvezi nemških kmetijskih zadrug. Te so gospodarile koncem l. 1911 s prometno glavnico 307 milijonov mark; zadružne vnovčevalnice kmetijskih pridelkov so l. 1911 prodale samo žita za 104 milijone mark in kupile za zadružnike za 213 milijonov mark kmetijskih potrebščin. Zanimivo je, da se širi zadružništvo iz Nemčije tudi v njene afrikanske kolonije; virtenberški kolonisti so ustanovili blizu Jafe v Palestini vinarsko zadrugo, ki že 15 let sem blagodejno deluje.

V sosedni kraljevini **Italiji** je kakih 2000 kmečkih hranilnic in posojilnic; od teh je kakih 1500 na konfesionalni, ostale na neutralni podlagi. To zadružništvo se je razširilo osobito v Zgornji Italiji, v južni Italiji pa je ves kmečki kredit odvisen od bank. Zadružni nakup kmetijskih potrebščin se vrši potom takozvanih »agrarnih konsorcijev«, katerih je 550. 490 jih je združenih v »Federazione Italia na dei Consorzi Agrari« s sedežem v Pijačenci. Ta »Federazione« služi dvojnemu namenu: prvič nakupuje na debelo za svoje članice kmetijske potrebščine — l. 1909 na pr. za 15 milijonov lir — drugič pa daje inicijativo na kmetijsko-tehničnem polju. Dosegla je na pr. ustanovitev več zadružnih tovarn za superfosfat. Zelo so se razširile po Benečanskem, Lombardiji in Pijemonteškem mlekarške zadruge; njih število se navaja z 960 + 500 poletnih mlekar na planinah. Neka posebnost v italijanskem zadružništvu so najemninske zadruge, katerih je 140. Nekatere od teh zadrug vzamejo velika zemljišča v najem

in dajejo posamezne kose svojim članom v najem; druge zopet obdelujejo skupno za vse zadrudnike najeta zemljišča. Nadalje je v Italiji 198 vinarskih zadrug, največ zopet v Zgornji Italiji in nekaj malo sadjarskih, zelenjadarskih, svilarških in žganjarskih zadrug. Nadalje nahajamo 165 zadrug za uničevanje trtne uši, precej zavarovalnih zadrug na različnih poljih te gospodarske panoge in končno 1780 konzumnih društev, katerih je zelo veliko tudi v čisto kmečkih krajih. L. 1910 so se združile zveze vseh teh zadrudnih vrst v splošno zvezo italijanskih kmetijskih zadrug.

Naravno je, da nahajamo v Švici največ mlekarskih, sirarskih in živinorejskih zadrug. Od vseh — 5366 — zadrug v Švici je nad polovico — 2875 — mlekarskih in sirarskih zadrug, dalje pa 1265 živinorejskih zadrug. Ostanek se razdeli na pašniške, strojarske, nakupovalne, mlinske, vinarske, pekovske in žganjarske zadrug. Kmečke hranilnice in posojilnice so se začele jako pozno ustanavljati; vse, kar jih je, so še le iz 20. stoletja. L. 1910 pa jih je bilo vendar že 153 z osrednjo zvezo švicarskih raiffeisenovk v Winterthurnu. Omeniti je še, da so prevzele nakupovalne zadrug za kmetijske potrebščine po vzhodni Švici tudi nakupovanje živeža in drugih osebnih potrebščin.

Obrnimo se sedaj k našemu drugemu severnemu sosedu, slovanski Rusiji! Tam se je začelo zadnje čase zadrudništvo zelo veselo razvijati. Po podatkih profesorja Anživerova je bilo koncem avgusta 1911 v Rusiji 7486 zadrug, med njimi največ kreditnih. Poleg tega obstoji 5706 kmečkih občinskih denarnih zavodov, ki se jih ne smatra za prave zadrug. Razun denarnega je le malo drugačnega zadrudništva na Ruskem. Statistika zaznamuje le kakih 400 mlekarskih, nakupovalnih in prodajalnih, strojarskih, sadjarskih in vinarskih zadrug. Omeniti pa je treba, da se ukvarjajo različne državne, oziroma komunalne organizacije s skupnim nakupom in prodajo umetnih gnojil, strojev in kmetijskih pridelkov. V zapadni Sibiriji so se začele zadnja leta silno naglo širiti mlekarske zadrug. Dne 1. julija 1911 jih je obstajalo že 1235. Ustanovila se je posebna zveza teh zadrug, ki se trudi za tehnično povzdigo pridobivanja surovega masla in za pospeševanje izvoza istega v Anglijo in Nemčijo. Sedanji ozkosrčni vladni sistem v Rusiji pa ovira tudi razvoj zadrudništva, ki pa ima gotovo v tej velikanski državi še velikansko bodočnost.

Bolje nego na Ruskem je pa kmetijsko zadrudništvo razširjeno in organizirano na Finskem. To je v prvi vrsti zasluga sistematične in strokovnjaške propagande družbe »Pellervo«,

ustanovljene l. 1889. Na temelju združnega zakona iz l. 1901 (veljavnega seveda samo za veliko kneževino Finsko) se je do l. 1911 ustanovilo v tej redko naseljeni deželi 2004 kmetijskih zadrug, med njimi 370 mlekarskih, 441 denarnih, 506 konzumnih, 683 zadrug raznih drugih vrst in 4 centralne zadruge. Po statističnih podatkih je predelalo l. 1910 362 mlekarskih zadrug 270 milijonov litrov mleka in prodalo 11 milijonov kilogramov surovega masla. Jako močno so se razširile konzumne zadruge, ki prodajajo vse življenske in osebne potrebščine kakor vsak trgovec. L. 1910 je prodalo 512 konzumnih zadrug za 47 milijonov finskih mark različnega blaga. Kmetijske potrebščine nakupujejo skupno mlekarne, hranilnice in posojilnice, konzumna in kmetijska društva; nakupilo se je te vrste blaga l. 1910 za 8 milijonov finskih mark.

Med »različnimi« zadrugami nahajamo 201 zadrugo za vzdrževanje mlatilnic na par, 98 zadrug za prodajo šote, dalje mlinske, žagarske, mesarske, naseljevalne zadruge in vnovčevalnice za jajca. 4 obstoječe združne centrale posredujejo denar, nakupujejo na debelo živila in kmetijske potrebščine ter prodajajo na debelo surovo maslo. Pinci nas uče, kako se mora majhen, v težavnih političnih razmerah živeč narod gospodarski organizirati, da si zasigura svoj obstanek.

Zanimiv je razvoj združništva v mali kontinentalni kraljevini **Srbiji**. L. 1894 se je začelo združništvo širiti v tej deželi in dne 1. januarja 1912 je obstajalo že 981 zadrug. Od teh je 638 hranilnic in posojilnic, dalje 158 zadrug za nakupovanje kmetijskih strojev, 70 konzumnih društev, 20 prodajalnih zadrug, samo 13 mlekarskih zadrug, 6 vinarskih, 16 najemniških zadrug, itd. Združene so vse srbske zadruge v skupni zvezi srbskih kmetijskih zadrug v Belgradu. Ta oskrbuje revizijo, ter denarno in blagovno poravnavo. Hranilnice in posojilnice — poročalo jih je l. 1909 v svrhu statističnih podatkov 536 — so dale istega leta posojil v znesku 1'6 milj. frankov, 42 konzumnih društev je prodalo za 1'3 milj. frankov blaga. Mlekarske zadruge so majhne, vendar pa prodajajo svoje mlečne izdelke prilično jako dobro. Surovo maslo se prodaja v Srbiji kg od 3'5 do 4 franke. Več zadrug je ustanovilo v manjšem obsegu skupna skladišča za pšenico in koruzo; tudi za ljudsko izobrazbo delujejo zadruge z ustanovitvijo čitalnic in ljudskih knjižnic. Obojih je doslej 90.

Na **Bulgarskem** se je razvilo kmetijsko združništvo še le tekom zadnjih 10 let. S pomočjo neke državne banke so se osobito naglo razširile kmečke hranilnice in posojilnice. Teh je sedaj

okoli 700. Statistika izkazuje nadalje 70 nakupnih in prodajalnih zadrug, 9 mlekarskih, 3 vinarske in še posamezne druge zadruge. Do l. 1908 je imela vcdstvo vseh teh zadrug v rokah omenjena banka, od katere so se dale zadruge zapeljati k posojilom na dolge roke. To je seveda oviralo pravo zadružno delovanje. Novoustanovljena generalna zveza bulgarskih zadrug skuša zadruge od takih posojil odvrniti in ravnati s posojili po nemškem vzorcu, vsled česar je nastal v bulgarskem zadružništvu razpor. Nekatere zadruge se drže namreč omenjene banke še vnaprej, a so še za na zunaj ustanovile lastno zvezo.

Omeniti nam je zadružništvo še v zadnji večji balkanski državi, v **Rumuniji**. (V **Turčiji** namreč zadružništva še ni. Za sedaj skrbi za kredit turškim kmetom pod precej dragimi pogoji Otomanska poljedelska banka v Carigradu, katera ima po celi Turčiji 62 podružnic in 390 lokalnih zastopstev. Posodila je v zadnjem desetletju 15 milj. posojilojemalcem nad eno milijardo pijastrov.) V Rumuniji je zadružno gibanje tudi še jako mlado. L. 1903 je ustanovila država osrednjo zadružno banko in od tedaj se je začelo rumunsko zadružništvo kolosalno razvijati. Dočim je bilo l. 1902 še le kakih 700 zadrug, jih zaznamuje statistika dne 1. jan. 1911 že celih 2.656 z obratno glavnico 99,567.883 frankov. Tako je osrednji državni kreditni zavod pospešil razvoj rumunskega zadružništva. Poleg kmečkih hranilnic in posojilnic so se razvile na Rumunskem osobito najeminske zadruge. To je v Rumuniji, kjer je več ko polovica vse zemlje v rokah veleposestnikov kateri dajejo svoja ogromna posestva v najem, nekaj naravnega. Povrh tega obstoji v Rumuniji še posebna kmečka banka, ki se ukvarja s parcelacijo veleposestev in naseljevanjem kmetov. Potem so še na Rumunskem nakupne in prodajalne zadruge (204), prodajalne zadruge za jajca (42), opekarske in gozdarske zadruge (208). Vidi se torej, da je največ denarnih in zgoraj omenjenih najemninskih zadrug.

Poglejmo si še zadružništvo pri zapadnih evropskih državah! V veliki vojvodini **Luksemburški** je pričelo živahnejše zadružno življenje tudi še le v zadnjem desetletju. Predvsem so se razvila krajevna kmetijska društva, ki se dajo primerjati z navadnimi našimi kmečkimi nakupovalnimi zadrugami. Koncem l. 1910 je bilo 412 tacih društev, ki so nakupila za skoraj en milijon frankov poljedelskih strojev in velike množine umetnih gnojil. Veliko število teh društev se je združilo v centralno organizacijo, katera fungira obenem kot velenakupovalnica. Dalje je bilo začetkom

l. 1911 že 120 mlekarških zadrug — za deželico, ki je jako mala, gotovo častno število. Mlekarske zadruge so ustanovile zvezo za skupno prodajo surovega masla v Ettelbrücku in v zadnjem času tudi zvezo za skupno varstveno znamko. L. 1910 so te mlekarške zadruge predelale nad 18 milijonov litrov mleka in izdelale 700 tisoč kg surovega masla. 74 društev za zavarovanje živine je imelo zavarovanih 6.776 glav v cenilni vrednosti 26 milj. frankov. Konečno obstoja mnogo sadjarskih zadrug, ki se ukvarjajo s povzdigo sadjereje in skupno prodajo žlahtnega sadja. Ali nekaj čudnega je na Luksemburškem: do ustanovitve kmečkih hranilnic in posojilnic še doslej ni došlo.

Statistika nam pravi, da je doslej na **Nizozemskem** 3.150 zadrug in sicer 730 denarnih, 1.376 nakupovalnih, 345 prodajalnih in 686 mlekarških zadrug. Za denarno sporavnavo služijo tri zveze, v Eindhovenu, Utrechtu in Alkmaaru, ki obenem skrbe za revizijo. Zgoraj omenjene nakupovalne zadruge pravzaprav tudi niso zadruge, kakor luksemburške ne, temveč kmetijska društva, ki so pa dosegla velikanski obrat. L. 1907 se je na pr. od 996 takih društev nakupilo skupno za 36 milijonov kron različnega blaga. Velikega pomena je na Nizozemskem združna prodaja sadežev in ovočja; l. 1909 se je enega in drugega prodalo skupno za več ko 18 milijonov kron. Važno ulogo pa igrajo mlekarške zadruge. L. 1908 so na pr. izdelale 33 milijonov kg surovega masla in znatno množino sira. Pokrajinske mlekarške zveze oskrbujejo skupen nakup mlekarških strojev in potrebščin ter deloma tudi prodajo surovega masla in sira; zelo strogo pa pazijo na dobroto izdelanega surovega masla. Da bi kmečke hranilnice in posojilnice same ne zabijale toliko potrebnega gotovega denarja v hipoteke, so si ustanovile l. 1908 skupno hipotечно banko s pravico izdajanja založnic. Ta slika nam kaže, da je nizozemsko združništvo krasno razvito.

Kako je pa v sosedni **Belgiji**? L. 1910 je znašalo število zadrug 3.844, med njimi 568 hranilnic in posojilnic, 1.070 nakupovalnih zadrug (sindikato), 73 prodajalnih zadrug, 609 mlekarških, 184 najemninskih in 1.340 živinorejskih ter zavarovalnih zadrug za živino. Najbolj se je torej tudi v Belgiji razvilo skupno nakupovanje v zadrugah, ki so podobne istotako našim kmetijskim društvom. L. 1908 so nakupili ti belgijski sindikati skupno za 22 milijonov frankov kmetijskih potrebščin. Vodilno vlogo med praviimi zadrugami pa imajo v Belgiji mlekarške; l. 1907 so na pr. prodale za več ko 32 milijonov frankov surovega masla. Mle-

karske zadruge so se združile v posebne zveze, ki pospešujejo tehnično izdelovanje surovega masla in prirejajo licitacije za prodajo surovega masla. Izdelovanje sira pa se doslej v Belgiji ni hotelo prav posrečiti. Dasiravno so hranilnice in posojilnice najmlajša panoga belgijskega združništva, so se vendar doslej že prav krepko razvile. Koncem l. 1908 so razposodile že 95 milj. frankov. Pri živinskih zavarovalnicah je bilo zavarovanih 282 tisoč glav živine v cenilni vrednosti 102 milijonov frankov.

Zelo veliko je število različnih zadrug in tem podobnih društev na **Francoskem**. Imajo tam sedaj okroglo 3.800 kmečkih hranilnic in posojilnic s 95 provincijalnimi zavodi za denarno sporavnost; pridobitnih in prodajalnih zadrug je 2.600, dalje imajo Francozi okroglo 900 konzumnih, mlekarskih in pekarskih zadrug, 5.927 kmetijskih društev (sindikato), ki se ukvarjajo s skupnim nakupovanjem, 6.749 društev, ki delujejo kot melioracijske zadruge, 10.731 zavarovalnih društev, 6.160 blagajn za medsebojno pomoč in še številne združne zavarovalnice za starost. Kmečke hranilnice in posojilnice so se prav razvile še le zadnjih 12 let, odkar daje francoska državna banka provincijalnim centralnim blagajnam primerne vsote na razpolago. Med pridobitnimi zadrugami je 1.800 sirarskih in 600 pekarskih zadrug. Sirarske zadruge so se osobito razvile v goratih krajih in sega njih ustanavljanje daleč nazaj, deloma celo v 13. stoletje. Novejše so zadruge za skupno izdelovanje surovega masla, izmed katerih imajo nekatere zelo velike, tehnično izborna urejene obrate. Jako slabo so na Francoskem vočigled ogromnemu pridelku vina razširjene vinarske zadruge; 39 jih je samo in še te so vse v južnih pokrajinah države. V Vogezih je 34 združnih tovarn za škrob, v Provansi 20 zadrug za izdelovanje olja. Prav posebnega ustroja so mlinске in pekarske zadruge na Francoskem; v tem so se združili pridelovalci žita in — konzumenti v medsebojno varstvo svojih gospodarskih interesov. Skupno nakupovanje kmetijskih potrebščin oskrbujejo v jako znatni meri kmetijska društva (sindikati) in na debelo njih zveze. Neka skupina teh sindikatov se ukvarja z najrazličnejšimi melioracijami, zlasti z vodogospodarskimi. Veliko je končno združnih zavarovalnic za živino, požar, točo in združne blagajne za zavarovanje proti bolezni in na starost.

Na **Španskem** se je začelo združno gibanje še le v zadnjih letih in sicer z ustanavljanjem kmečkih hranilnic in posojilnic. Število istih znaša sedaj že nad 1000. Združnih zvez, ki bi se pečale z denarno sporavnostjo, revizijo, organizacijo itd., še ni.

Delajo se sedaj še le načrti za ustanovitev tacihi združnih central. Poleg denarnega združništva je le malo takozvanega gospodarškega; obstoja nekaj vinarskih združ in nekaj združnih tovarn za sladkor. Prav znatnega gospodarškega pomena pa so tudi v Španiji kakor v vseh ostalih romanskih državah kmetijska društva, sindikati. Ta so se zadnja leta močno razširila in jih je bilo koncem l. 1909 že 1.157. Ta društva imajo najrazličnejši delokrog; nakupujejo na debelo kmetijske potrebščine, imajo svoje hranilne in posojilne oddelke, se ukvarjajo z zavarovanjem itd. Ker ni na Španskem tozadevno nobenih postavnih določil, je delovanje teh sindikatov popolnoma prosto in neomejeno. Iz 16. stoletja se je ohranila na Španskem neka napol združna uredba: skupna skladišča za žito (positi). Ta imajo namen dati v časih sile in potrebe svojim članom oziroma občinarjem, ako so občinska, žito za kruh in seme. Nabirajo pa žito v dobrih letih in ga shranjujejo. V novejšem času se trudijo ta skladišča spremeniti v kmečke hranilnice in posojilnice; mesto žita bi naj dobivali zadrugarji v dobrih časih spravljen in: naložen denar.

Portugalska ima nekatere združne naprave, čijih izvor sega daleč v srednji vek nazaj. To so tkzv. »misericordie« (podporne blagajne) in »celleiri« (skladišča, ki dajejo po vzorcu španskih »positov« podpore v naturalijah). V zadnjih letih so se začela širiti tudi na Portugalskem kmetijska društva (sindikati). Ta društva nakupujejo za svoje člane različne kmetijske potrebščine na debelo, deloma pa tudi ustanavljajo sama zadruga. Tako so povzročila ustanovitev nekaj kmečkih hranilnic in posojilnic, ki se bojujejo s precejšnjim uspehom proti oderuštvi, na Portugalskem še zelo močno razširjenim. Pred kratkim se je spremenilo prejšnje portugalsko kmetijsko družbo v centralo za omenjena kmetijska društva, s čemur se bo njih težnje seve zelo pospeševalo. Ker je vinoreja na Portugalskem malodane glavna kmetijska panoga, se je ustanovilo tudi že precej vinarskih združ, ki se ukvarjajo s prodajo vina in uživajo od države prav znatno pravno in denarno podporo. Te zadruga so tudi združene v posebno centralo, katera je dobro založena s potrebnim denarjem; prodaja vina v steklenicah in konjak na debelo ter skuša portugalski vinski kupčiji pripomoči v inozemstvu do novih odjemalcev.

Na Danskem se je seve v prvi vrsti razvilo mlekarsko združništvo. To je z naravnih in gospodarških razmerah danske države docela umljivo. Število mlekarskih združ je znašalo l. 1910 celih 1.164, katere so predelale skoro 3 milijarde litrov mleka v

mlečne izdelke, na pr. v 200 milijonov kg surovega masla. Kako zelo se oklepajo danski kmetovalci teh mlekarskih zadrug, kaže dejstvo, da je bilo 88⁰/₁₀₀ malih in srednjih kmetovalcev članov mlekarskih zadrug. Za prodajanje surovega masla so se ustanovile zopet posamezne velike zadruge, katere so prodale l. 1910 za 32 milijonov kron surovega masla t. i. 16⁰/₁₀₀ vsega izdelka. Na Danskem cveti svinjereja, katera se z ozirom na bližnji velikanski angleški trg tudi izborna plačuje. Ustanovile so se posebne klavne zadruge; l. 1910 jih je bilo 37, ki so poklale 1,396.653 svinj. Nekatero izmed teh klavnih zadrug so ustanovile v Londonu posebno centralo za prodajo danske svinjine. Dalje obstoja na Danskem kakih 600 zadrug za prodajo jajc; njihova centrala je izvozila l. 1910 za 4'6 milijonov kron jajc. Zelo razvita živinoreja rabi toliko krmil, da jih ne more zrasti dovolj na Danskem samem; kupiti je treba v inozemstvu in to oskrbujejo zopet posebne zadruge. Močno so razširjena na Danskem konzumna društva, in to tudi na kmetih. Kmečkih hranilnic in posojilnic je pa na Danskem še sila malo. Denarno gospodarstvo je na Danskem še vedno popolnoma v rokah velikega kapitala.

Na **Švedskem** stoje istotako mlekarske zadruge v kmetijskem združništvu na prvem mestu. Njih število znaša sedaj okrog 500; imajo pa okroglo 54.000 članov in producirajo na leto za 51 milijonov kron mlečnih izdelkov. Skupni nakup kmetijskih potrebščin oskrbuje kakih 800 lokalnih društev, katera so organizirana v 19 provincijalnih velenakupovalnih zadrug in v veliko, celo državo obsegajočo centralo. Nadalje je na Švedskem kakih 200 zadrug za prodajo jajc, 1000 živinorejskih zadrug, 100 žrebčarskih zadrug in 4 klavne zadruge. Na **Norveškem** je kakih 700 mlekarskih zadrug; te predelajo letno prilično 200 milijonov litrov mleka v surovo maslo; posneto mleko dajejo večinoma združnikom nazaj. Ravno tako kakor na Švedskem je tudi na Norveškem več sto krajevnih nakupovalnih društev, dalje nekaj zadrug za prodajo surovega masla na debelo, klavnih, mlatilnih in prodajalnih zadrug za jajca in šoto. Konzumnih društev najdeš tudi po deželi veliko, manjkajo pa kakor na Švedskem in Danskem popolnoma kmečke hranilnice in posojilnice. Denarno združništvo nadomestujejo deloma javne hranilnice, vendar pa te vsem potrebam kmetijstva ne zadoščajo in slišijo se že pogosto glasovi za združno organizacijo kmetijskega kredita.

S tem bi bili z združnim pregledom na evropski celini gotovi. Poglejmo si še združništvo **Velike Britanije!** Tam se je

pričelo združno gibanje pred malo leti; na **Angleškem** okrog l. 1900, na **Škotskem** še le okrog l. 1905, pač pa imajo **Irci** že prilično dve desetletji staro združništvo. Število kmetijskih zadrug je znašalo dne 1. januarja 1912 na Angleškem in v Walesu: 464. Med njimi je bilo 164 nakupovalnih in prodajalnih zadrug, 194 parcelacijskih, 44 kreditnih, 21 mlekarskih in nekaj drugih zadrug. Vidi se, da na Angleškem gospodari veliki kapital. Za oživiljenje angleškega malega kmetijstva so pomembne parcelacijske zadruge; te razprodajajo zemljišča veleposestnikov in graščakov malim ljudem ali jim pa dajejo ista zemljišča v najem. Mlekarsko združništvo se ne more razviti, ker je veliko prilike za prodajo svežega mleka, kreditno združništvo pa je tudi šele v povojih. Na Škotskem je bilo l. 1911 komaj 62 zadrug, od teh polovica nakupovalnih; pač pa je znatno število zadrug na Irskem; sedaj jih je nad 900, dobra tretjina mlekarskih. Irske mlekarske zadruge delajo s prodajo surovega masla na Angleško izvrstne kučije. L. 1910 so prodale za okroglo 20 milijonov kron surovega masla. Kreditnih zadrug imajo Irci 205, njih promet pa je prav skromen.

Od izvenevropskih držav imajo znatno združništvo **Združene države v Severni Ameriki**, **Japonsko** in angleška cesarjevina **Indija**. V Združenih državah je sedaj okoli 7.320 kmetijskih zadrug, ki pa se ukvarjajo večinoma z nakupom in prodajo in prav nič s kreditom. Večina teh zadrug je pravzaprav delniška družba; vendar se trudijo pri razdeljevanju dobička in kupičenju premoženja upoštevati združna načela. Na **Japonskem** in v **Indiji** se razvija v prvi vrsti denarno združništvo po nemškem vzorcu; tako imajo sedaj na Japonskem že 5.349 kmečkih hranilnic in posojilnic, v Indiji pa nad 6.000 z 31 združnimi zvezami. Na Japonskem se širijo povrh tega zelo nakupovalne (sedaj 786), prodajalne (sedaj 218), strojne (488) in različne druge gospodarske zadruge. Od 12.391 japonskih občin jih ima 7.380 vsaj po eno zadrugo — znamenje, kako naglo in temeljito so se oprijeli Japonci te moderne gospodarske oblike. V Indiji je tkzv. gospodarskega združništva še malo; pač pa je denarno združništvo vzorno.

Vestnik „Zadružne Zveze v Celju“.

Ali se more porok poroštvu odpovedati?

Ravno med slovenskim kmečkim ljudstvom so glede poročstva razširjeni popolnoma krivi nazori. — Kmečko ljudstvo je mnenja, da se poroki lahko enostransko poroštvu odpovedo. — Tudi pri posameznih, posebno rajfajzenovih posojilnicah so mnogokrat celo udje načelstva mnenja, da se lahko porok poroštvu vsak čas odpove. — Če se taka odpoved pripeti, si navadno ne vedo pomagati.

Enkrat za vselej si naj naši zadrugarji in oni, ki imajo čast biti poroki, zapomnijo: **Poroštvo se enostransko ne da odpovedati, vsaka taka enostranska odpoved je brez pomena.**

Kajti po določenih občnega državlanskega zakonika **preneha** poročstvena obveznost: prvič s **popolnim plačilom** dolga od strani dolžnika ali vseh porokov ali enega od porokov; drugič s **pretekem časa**, ako se je poroštvo prevzelo samo za določeno dobo; tretjič **po preteku treh let po smrti poroka**, ako se celih teh treh let ni od strani upnika porokovih dedičev na plačilo opominjalo, in ako terjatev z zastavo ni zavarovana ter ako porok ni bil ob enem tudi kot porok in plačnik za dolg obvezan, vsi ti pogoji morajo biti skupno podani; četrtrič **vsled izpusta iz poročstva od strani upnika.**

Odpoved torej ni naštetá kot prenehalni vzrok. — **Vsled odpovedi porokove preneha poročstvena obveznost nasproti upniku le v slučaju, ako upnik odpoved naznanje vzame in poroka iz obveznosti izpusti.**

Naše hranilnice in posojilnice si torej zaradi odpovedi naj glave ne belijo. Ako kak porok odpove poroštvo pri kakem posojilu, se naj načelstvo v svoji redni seji posvetuje o tej odpovedi in sklene, da se odpoved na znanje vzame ali da se na znanje ne vzame. — Sklep se naj poroku naznani. Ako načelstvo sklene, da se poroka iz obveze izpusti in se ta sklep poroku naznani, potem še le je porok nasproti posojilnici svoje obveznosti prost. Če pa načelstvo sklene, da se odpoved ne odobri in na znanje ne vzame, ostane porok še naprej za posojilo zavezan.

Posojilnicam pa dam svet, da naj nikdar ne izpuščajo porokov iz obveznosti. Kajti vsled izpusta enega poroka iz obveznosti je ne samo jamstvo za posojilo manjše, ampak posojilnica

si utegne nakopati ugovor drugih porokov, češ, da jih je s tem oškodovala. — **Vsaka posojilnica mora gledati na to, da nalaga porokom čem manjše breme.** Poroštveno breme je pa vedno manjše, če je porokov več, ker si lahko v slučaju izgube pri glavnem dolžniku poroki plačilo med seboj razdelijo in pride tem manj na enega poroka, čem več porokov za posojilo jamči.

Posojilnice naj na samo enega poroka posojil redno ne izposojujejo, tudi če bi bil za posojilo en redni porok vsled svojega gospodarskega stanja več kot zadostno jamstvo. Nikdar se namreč ne ve, kaj prihodnjost prinese. **Dr. Božič.**

Književnost.

Zwei Weinbaufragen. I. Bekämpfung des Heu- und Sauerwurms. II. Weinbergsdüngung. Von Inspektor Žmavc And. in Zara, Dalmatien. (Dvoje vinogradniških vprašanj. I. Zatiranje senenega črva in kiseljaka. II. Gnojitev vinogradov. Spisal nadzornik Andrej Žmavc v Zadru, Dalmacija. Samozaložba 1912. Cena: 1 K 50 v; 20 izvodov po 1 K 20 v pri pisatelju.) — Pisatelj, ki je bil do pred kratkim nadzornik slovitega vinogradnega posestva, domene Johannisberg v Porenju, pojasnjuje v svoji knjižici na podlagi bogatih lastnih in izkušenj drugih merodajnih veljakov na tem polju dvoje tudi za naše razmere prav perečih vprašanj. S številkami dokazuje pri prvi točki, kako se mu je posrečilo s primernimi sredstvi omejiti škodo, ki jo povzročajo gosenice grozdnega sukača ob cvetju, torej nekako ob seneni košnji (zato ime seneni črv) in ob času pred zorenjem jagod, ki ostanejo vsled tega kisle (zato ime kiseljak). — Neizmerna je škoda, katero naredi ta škodljivec v Porenju in ker je tudi pri nas od leta do leta bolj občutna, moramo z veseljem pozdraviti Žmavčevo razpravo, ki nam daje navodila za pokončavanje tega nepridiprava. V drugi točki je opisan načrt poskusnega gnojenja s hlevskim in umetnim gnojem na veliko v tamošnjih vinogradih in ki je bil odobren od znanega učenjaka na tem polju, dr. Wagnerja iz Darmstadta. — Obe vprašanji ste zelo važni in zanimata brez dvoma tudi naše vinogradnike tako, da bi gotovo pridno segli po knjižici, ako bi bila spisana v slovenskem jeziku. Kdor pa razume nemški, jo naj brez pomisleka naroči, zadovoljen bo. Želeti je le, da bi bila pisateljica dana prilika, izdati tudi to knjižico za naše razmere primerno v slovenskem jeziku.

Zupanc.

Zadružne in razne gospodarske vesti.

Važno za jesensko gnojenje! Koliko važnost priznavajo kmetovalci umetnim gnojilom, dokazuje dejstvo, da se slednjih od leta do leta porabi večja množina. To je popolnoma naravno. Živinskega gnoja v mnogih slučajih za zadostno gnojenje sploh ni zadosti. Ker pa rastline za lepo in močno rast neobhodno potrebujejo tiste hranilne snovi, ki jih sicer vsebuje živinski gnoj, se nadomestilo dobi s pomočjo umetnih gnojil. Opozarja pa se kmetovalce, da si preskrbe potrebna umetna gnojila že sedaj, ker v jeseni tovarne mnogoštevilnih naročil ne morejo točno izvršiti in sicer v prvi vrsti radi pomanjkanja železničnih vozov. Ne torej predolgo odlašati z naročilom! Posebno je pri zimskih setvah važno, da se gnojila raztresejo že par tednov pred sejanjem. — Pri uporabi je paziti na sledeče: 1. ni zadostno, da se rabi samo eno gnojilo, n. pr. Tomaževa žlindra. Rastline rabijo tri najvažnejše snovi: kali, fosforovo kislino in dušik. V vsakem umetnem gnojilu se nahaja ena od teh snovij, torej je treba rabiti tri gnojila. Pri enostranskem gnojenju uspeh ni popoln. Nikoli se ne sme izpustiti gnojenje s kalijem, ki izboljša kakovost in množino. 2. Ozimnam naj se gnoji na oral t. j. 5754 m² z sledečimi gnojili:

300 kg kajnita ali 100 kg 40% kalijeve soli

300 » žlindre ali kostna moka ali superfosfat

in sicer tako, da se gnoji 3 do 4 tedne pred sejanjem. Gnojilo se potem podorje in zavlači. Na spomlad se prvotno v dveh partijah gnoji z 60 do 100 kg čilskega solitra. Ako se rabi ob živinski gnoj, zadostuje polovica tu navedenih umetnih gnojil. — Travniki, pašniki in detelja rabijo na oral

300—400 kg kajnita ali 100—140 kg 40% kalijeve soli

300—400 kg žlindre ali kostne moke

in sicer tako, da se ta gnojila zmeša in pozno v jesen, predno zemlja zmrzne, raztrosi. Dušik si dobe trave in detelje po večini iz zraka. Torej kmetovalci, naročite si pravočasno gnojila!

Občni zbor graškega »Verbanda« se je vršil 20. junija v Gradcu. Poročilo omenja denarno pomanjkanje. Tudi v tem zavodu je stanje vlog padlo, stanje posojil pa se je povišalo. Denarna centrala je imela dobička 1286 K 30 v, blagovni oddelek pa dobička 33.969 K 32 v, kar naj tudi nam služi v vzpodbudo. Vina je razpečala zveza v l. 1911 10.21777 hl, torej za 112777 več, kakor v l. 1910. Sadja pa je razpečala 245.957 kg.

Zanimiv zadružni pojav na Goriškem. V goriški okolici je pridelovanje krompirja velike gospodarske važnosti. Vendar pa ondotni kmetovalci niso imeli posebne koristi, ker so večino dobička pobasali trgovci, ki se pečajo z izvažanjem krompirja. Celo po 200 K č i s t e g a je zaslužil trgovec pri vagonu. Razume se, da je tako izsesavanje moralo roditi odpor. Že pred leti se je ustanovila z sedežem v Vrtojbi »Gospodarska zadruga za goriško-okolico«, ki se je lotila tudi zadružne prodaje krompirja. Ker se je le-ta zadruga poprijela dela od prave strani, je kmalu postala trgovcem trn v peti. Ponujali so ji od začetka velike svote, ako bi delala ž njimi roko v roki, ker na to ni šla, so pričeli proti njej prav umazano konkurenco. Zadruga pa deluje po dobro pre-mišljenem načrtu naprej. Zadnjo nedeljo junija mesca je sklicala v Gorico shod slovenskih in furlanskih kmetovalcev, ki pridelujejo krompir, da jih pouči o položaju. Predsednik zadruga g. Mermolja, kmetovalec v Vrtojbi, je dejal, da ta shod nima namena, da bi kmetovalce nahujskal proti trgovcem, pač pa ima namen, kmetovalce navdušiti za zadružno misel, da se organizirajo, da se združijo in da bodo potem sami naravnost potom svoje zadruga prodajali svoj krompir v inozemstvo, bodo takorekoč sami trgovci in bo potem tisti dobiček, ki so ga doslej imeli mestni trgovci, ostal kmetovalcem samim. Goriškim kmetovalcem je želeti v njihovem lastnem interesu, da se z vso ljubeznijo oklenejo zadruga v Vrtojbi.

Zadružni pouk na vseučiliščih v Nemčiji. V malokateri državi se polaga na smotreno izobraževanje v zadružništvu toliko važnosti, kakor v Nemčiji. Tam obstoji znana zadružna šola v Darmstadtu, poučuje se o zadružništvu na raznih kmetijskih, trgovskih in obrtnih šolah, pa tudi na najvišjih učiliščih, se je pouk v zadružništvu že močno udomačil. V poletnem tečaju leta 1912. se je predavalo o zadružništvu na 9 visokih šolah. V največjem obsegu se je vršil ta pouk na univerzi Halle (provincija Saksonska). Uredil se je tam poseben seminar za zadružništvo, kjer je poučevalo vsak teden 7 profesorjev. Ravno tako so obširna predavanja na 4 trgovskih visokih šolah (Berolin, Monakovo, Kelmorajn in Frankobrod), in na treh kmetijskih visokih šolah.